

4/2010

41. vuosikerta
Kasvatusopillisen aikakauskirjan 147. vuosikerta
Kasvatus ja koulun 96. vuosikerta

Kasvatus

Pääkirjoitus

Johanna Kallo – Taina Saarinen 311 Vertailevan ja kansainvälisen
koulutustutkimuksen historialliset ja
nykyiset haasteet

Artikkeleita

Hannu Simola – Risto Rinne 316 Kontingenssi ja koulutuspolitiikka:
vertailevan tutkimuksen teoreettisia
edellytyksiä etsimässä

Sirkka Laihiala-Kankainen 331 Venäjän koulutuspolitiikka
kamppailujen kohteena

Tuomas Takala 342 Kehitysmaiden koulutuspolitiikan globaali
agenda – Esimerkkeinä Education for All
Fast Track Initiative ja Afganistan

Katsauksia

Olli-Pekka Malinen – Hannu Savolainen – 351 Inklusiivisen opetuksen kansainvälinen
Petra Engelbrecht – Jiacheng Xu ja vertaileva tutkimus

Jussi Välimaa 363 Kentätieto vertailevassa
korkeakoulututkimuksessa

Maria Salmela-Mattila 374 Yliopiston aika ja paikka – Systemiteoria
vertailevan tutkimuksen viitekehyksenä

Uutisia • Tapahtumia • Koulutusta

- Johanna Kallo – Nelli Piattoeva 386 Katsaus vertailevan kasvatustieteen tutkimuskenttään 2010 maailmankongressin näkökulmasta
- Kaisu Viittala 394 Kohtaamisia ja vuorovaikutusta varhaisvuosien erityiskasvatuksessa

Kirja-arviointeja

- Johanna Lasonen – Mia Halonen (toim.) 397 Kulttuurienvälinen osaaminen koulutuksessa ja työelämässä.
(Sari Pöyhönen)
- Irene Ihme 401 Arviointi työvälineenä. Lasten ja nuorten kasvun tukeminen
(Pirjo Linnakylä)
- Tamás Kozma – Magdolna Rébay (toim.) 404 A bolognai folyamat Közép-Európában.
(Bolognan prosessi Keski-Euroopassa.)
(Gál Attila)

English Summaries

407

Kirjoittajat

410

Pääkirjoitus

Vertailevan ja kansainvälisen koulutustutkimuksen historialliset ja nykyiset haasteet

Euroopan integroituminen ja globaali kilpailu ovat viime vuosikymmeninä luoneet uudenlaista tilausta vertailevan kasvatustieteen alan tutkimuksille. Kansainväliset organisaatiot, kuten Euroopan unioni (EU) ja Taloudellisen kehityksen ja yhteistyön järjestö (OECD), julkaisevat yhä enemmän erilaisia vertaisarviointeja ja tilastotutkimuksia poliittisen päätöksenteon tueksi. EU on myös jäsenmaidensa merkittävä vertailevien tutkimushankkeiden rahoittaja, joka toiminnallaan vaikuttaa kansallisen tason tutkimusrahoitukseen ja sen kriteereihin. (Keränen 2001; Novoa & Yariv-Mashal 2003.) Vertailevien tutkimusmenetelmien leviäminen ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ole parantanut tutkimuksen laatua, vaan tuottanut metodologisesti ja teoreettisesti kyseenalaisia tutkimuksia (emt.). Esimerkiksi kansallisvaltioiden valinta tutkimukseen itsestään selvänä tai luonnollisena vertailun yksikkönä on arveluttavaa nykytilanteessa, jossa kansallisvaltion ideaa ylläpitävät rajat sisä- ja ulkopoliittikan välillä ovat katoamassa ylikansallisten organisaatioiden vaikutuksesta (Dale & Robertson 2009; Keränen 2001).

Vertailevan koulutustutkimuksen pitkä alkua: tieto ja ymmärrys muista

Vertailevan ja kansainvälisen koulutustutkimuksen tilasta ja tulevaisuudesta on käyty keskustelua alan alkuvaiheista lähtien (Cowen 2009; Dale 2005; Kandel 1933; Noah & Eckstein 1969). Viimeisen vuosikymmenen aikana julkaistujen vertailevan kasvatustieteen alan kokoomateoksien määrä on ollut nousujohteinen (Beauchamp 2003; Bray, Adamson & Mason 2007; Cowen & Kazamias 2009), mutta alaa kokonaisvaltaisesti luotaavat oppihistorialliset tutkimukset puuttuvat yhä (Cowen 2009). Esimerkiksi mentaliteettihistorian näkökulmasta alan tutkimuksen keskeiset ideat, kuten ajatukset politiikan oppimisesta ja ratkaisumallien hakemisesta eri maista ja kulttuureista, ovat muuttuneet hitaasti. Ne edustavat eräänlaista vertailevan kasvatustieteen alan hitaasti muuttuvaa ajattelun ja suhtautumisen tapaa, pitkän keston mentaliteettia. Toista ovat yksittäisten maiden koulutusjärjestelmiin kohdistuvat tutkimustrendit, jotka ovat syntyneet poliittisten tapahtumien tai esimerkiksi kansainvälisten indikaattorivertailujen seurauksena. (Vrt. Bloch 2003.) Tämä historiografinen käsitys menneisyyden eri kestoisten kerrostumien jatkumosta nykyisyydessä onkin herättänyt laajaa keskustelua tilan (space) ja ajan (time) välisestä suhteesta ja suhteen uudelleen tulkinnan välttämättömyydestä. Keskustelu on kytkeytynyt läheisesti 2000-luvun koulutuspoliittisen tutkimuksen kritiikkiin, jossa kansallisen ja alueellisen tason muutokset selitetään lavean hämäräperäisesti globalisaation aiheuttamiksi seurauksiksi ilman pyrkimystä muutosten tarkempaan historialliseen ymmärtämiseen ja mikrotason paikantamiseen (Novoa & Yariv-Mashal 2003).

Vertailevan kasvatustieteellisen tutkimuksen varhaisimpien vaiheiden on todettu ulottuneen yli kahden vuosituhannen taakse antiikin Kreikan ja Rooman historiankirjoitukseen ja historian saatossa tuotettuihin erilaisiin matkakertomuksiin (Rust ym. 2009). Näitä varhaisimpia vertailevan kasvatustieteen kirjoituksia Novoa ja Yariv-Mashal (2003) luonnehtivat tiedoksi toisesta (*Knowing the 'other'*), jossa yhdistyivät vieraista koulutusjärjestelmistä oppiminen ja niiden eulogisti-

nen ihannointi (Raivola 1984). Tieteenalan kehityksen yhtenä uuden ajan käännekohtana pidetään Marc-Antoine Jullienin kirjoitusta (1817), jossa hän esitteli käytännön ehdotuksia systemaattiseksi tiedonkeruuksi eri maiden koulutusjärjestelmistä ja suunnitteli kyselyitä, joista saatua tietoa valtiot voisivat käyttää hyväksi koulutusreformissaan (ks. Raivola 1984; Schriewer 1997). Tämä noudattelee nykyisinkin vallitsevan ”evidence based/informed” -perusteisen päätöksenteon ajatusta.

1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenien vertailevat kasvatustieteelliset tutkimukset olivat lähestymistavaltaan pääosin historiatieteellisiä, ja tutkimusten tavoitteena oli tarkastella kohdemaidensa koulutusjärjestelmiä historiallisissa ja kulttuurisissa konteksteissaan (Sadler 1900; Kandel 1933). Näiden tutkimusten päämääränä oli toisen ymmärtäminen (*Understanding the 'other'*) (Novoa & Yariv-Mashal 2003). Toinen keskeinen tavoite oli tiedon systemaattisempi kerääminen, mitä varten perustettiin koulutuksen kansainvälinen toimisto IBE tehtävänään tilastoaineiston järjestäminen ja yleisten koulutustrendien tunnistaminen jäsenmaissaan (Raivola 1984).

Vertailun muuttuvat intressit toisen maailmansodan jälkeen

Toisen maailmansodan jälkeen kiristynyt suurvaltapoliitiikka vaikutti merkittävästi vertailevan kasvatustieteellisen tutkimuksen aiheisiin ja menetelmiin. Amerikkalaisten tutkijoiden intressit suuntautuivat kohti Neuvostoliiton koulutusjärjestelmää (esim. Bereday & Pennar 1960) ja myöhemmin myös muihin Yhdysvalloille taloudellista tai poliittista uhkaa edustavien maiden, kuten Japanin tai islamilaisien valtioiden, koulutusjärjestelmiin (Steiner-Khamsi 2009). Samaan aikaan vertailevat tutkimukset Euroopan maiden koulutusjärjestelmistä vähenivät ja painopiste siirtyi Euroopasta kolmansiin maihin (emt.; Silova 2009). Suurvaltojen välinen tieteellinen kilpailu heijastui maailmansotien jälkeen perustettuihin kansainvälisiin järjestöihin (esim. OEEC myöh. OECD, Maailmanpankki, UNESCO), jotka alkoivat julkaista monografioita, tilastoja ja arviointeja jäsenmaidensa koulutusjärjestelmistä.

Maailmansotien jälkeiset nopeatempoiset poliittiset muutokset ja niitä seuranneet uudet tutkimusintressit kulkivat käsikkäin tieteenalalla kehitettyjen uusien metodologisten mallien kanssa. Kuten edellä todettiin, vahvan jalansijan vertailevassa tutkimuksessa saivat yksittäiseen maahan, alueeseen tai kulttuuriin kohdistuvat koulutustutkimukset. Alan johtavien tiedelehtien (Comparative Education ja Comparative Education Research) artikkeleista suurin osa käsittelee yksittäisen maan tai alueen koulutusjärjestelmää. Tämä 2000-luvulle jatkunut suuntaus onkin jakanut alan tutkijoiden näkemyksiä siitä, kuinka hyvin yhden maan, alueen tai kulttuurin koulutusjärjestelmän tutkimus soveltuu nimenomaisesti vertailevan kasvatustieteen kenttään (Steiner-Khamsi 2009). Yhden maan tutkimusta on perusteltu sillä, että tapaustutkimukset testaavat yleistä teoriaa, jolloin sillä on myös yleisempää merkitystä. On jäänyt kuitenkin epäselväksi, mihin yleisellä teorialla viitataan. (Keränen 2001.)

1960-luvulla muiden tieteenalojen, kuten koulutussosiologian, teoreettiset virtaukset vaikuttivat vertailevaan tutkimukseen (Saha 2001), mutta samalla kehitettiin myös ensimmäisiä omia vertailevan kasvatustieteen tutkimusmenetelmiä (Bereday 1964; King 1968). Siirryttiin eräänlaisesta historiapainotteisesta vertailevan kasvatustieteen ”ortodoksiasta” yhteiskuntatieteellisesti suuntautuneeseen monitieteelliseen ”heterodoksiin”. Tämän seurauksena vertailevan alan tutkimukseen valittujen yksikköjen ja tutkimusmenetelmien kirjo laajeni (Paulston 1993, Steiner-Khamsin 2009 mukaan). Samalle vuosikymmenelle ajoittuu myös alan keskeisen toimijan nimen muuttaminen vertailevan ja kansainvälisen kasvatustieteen seuraksi Comparative and International Education Society (CIES) aiemman Comparative Education Society (CES) sijaan. Taustalla olivat seuran tavoitteet herättää laajempaa kiinnostusta alaa kohtaan ja lähentää vertailevaa tutkimusta kansain-

välisiin järjestöihin ja politiikkatoimijoihin. Monet alan kansalliset seurat ovat jälkeensä omaksuneet kansainvälisen esikuvansa mukaiset nimet (Masemann, Bray & Manzon 2007). Vaikka ”kansainvälisyys” tuli näin konkreettisesti osaksi ”vertailevaa” tutkimusta, tutkijat suhtautuivat muutokseen varauksella, sillä sen ennakoitiin heikentävän akateemisen tutkimuksen laatua (Crossley, Broadfoot & Schweisfurth 2006; Swing 2007). Novoa ja Yariv-Mashal (2003) luonnehtivat 1960-luvulta versonutta vertailevaa kasvatustieteellistä lähestymistapaa eräänlaiseksi toiseuden rakentamiseksi (Constructing the 'other'), jossa punoutuivat yhteen kehitysmaapoliittisten ratkaisujen levittäminen, usko koulutukseen taloudellisen ja yhteiskunnallisen edistyksen lähteenä, kansainvälisten järjestöjen toiminnan laajeneminen ja vertailevan kasvatustieteen tieteellistyminen.

Tämän teemanumeron otsikon valintaa on ohjannut ajatus siitä, että sen tulisi ilmentää vertailevan kasvatustieteen alan luonnetta, nykytilaa ja muuttuvaa suhdetta kansainvälisyyteen. Kuten Hannu Simola ja Risto Rinne tämän numeron artikkelissaan toteavat, ”vertailevan” ja ”kansainvälisen” kytkös tuottaa nykyään enenevästi paitsi koulutusjärjestelmien rinnakkaista kuvailua, myös silkkaa koulutuspolitiikkaa. 1960-luvun alkupuolella korostuneen akateemisen vertailevan tutkimuksen puolustamisen sijaan vertailusta on 2000-luvulla muodostunut paitsi kansainvälisten järjestöjen hallinnan ja jäsenmaiden koulutusjärjestelmien monitoroinnin väline, myös akateemisen tutkimuksen instrumentaalinen keino saada symbolista ja esimerkiksi Euroopan unionin myöntämää taloudellista tukea hankkeilleen (Novoa & Yariv-Mashal 2003). Vertailevan ja kansainvälisen merkitykset ovat siis historian saatossa muuttuneet ja kääntyneet eräissä merkityksessä jopa päinvastaisiksi (vrt. Koselleck 2002).

Tilastojulkaisut, kuten IEA:n, Euroopan unionin ja OECD:n indikaattorijulkaisut, ovat vakiintuneet osaksi kansallista koulutussuunnittelua ja päätöksentekoa. Konkreettisia esimerkkejä vertailevan akateemisen tutkimuksen ja kansainvälisten järjestöjen ohjelmien yhteensulautumisesta löytyy myös OECD:n teema-arvioinneista, joita OECD:n ja jäsenmaiden yhteistyössä valitsevat akateemiset asiantuntijat tuottavat tilaajilleen. Nämä eri maissa, mutta samojen toimintaohjeiden mukaan toteutetut vertaisarvioinnit lisäävät jäsenmaiden välistä vertaispainetta, kilpailua ja sitä kautta jäsenmaiden sisäistä painetta uudistua kansainvälisten vertailuarvojen mukaan. Teema-arvioinnit, kuten indikaattorijulkaisutkin, voimistavat ”parhaiden käytäntöjen leviämistä” globaalisti ja johtavat makrotasolla koulutuspolitiikan konvergenssiin. Novoa & Yariv-Mashal (2003) kuvaavatkin vertailevan kasvatustieteen nykyistä tilaa eräänlaiseksi toiseuden mittaamiseksi (Measuring the 'other'), jossa erilaiset akateemisista ja poliittisista vaikuttajista koostuvat episteemiset yhteisöt kehittävät ja käyttävät vertailevan tutkimuksen nimissä välineitä ja indikaattoreita ”tehokkuuden” ja ”laadun” arviointiin.

Painopiste historiallis-kulturaaliseen ja kontekstuaaliseen

Vertailevan kasvatustieteen nykytila ja tulevaisuus näyttävätkin perin haasteellisilta. Tieteen ja politiikan rajat hämärtyvät verkostoituvassa teknokratiassa herättäen kysymyksen vertailevan kasvatustieteellisen tutkimuksen integriteetistä ja riippumattomuudesta: mitkä ovat vertailevan kasvatustieteen tulevaisuuden suunnat ja mahdollisuudet? Yhdestä tavoitteesta vaikuttaisi vallitsevan laaja yksimielisyys: vertailevan tutkimuksen tulisi perustaa havaintonsa kontekstuaaliseen tarkasteluun pystyäkseen luotettavasti analysoimaan eri kulttuurisissa ja poliittisissa yhteyksissä tapahtuvia muutoksia ja niiden kausaalisia syy-seuraussuhteita (Cowen 2000; Tilly 1997, Steiner-Khamsin 2009 mukaan). Syvällinen kontekstuaalinen analyysi edellyttää tutkijoilta kriittistä käsitystä vertailun kolmannesta ulottuvuudesta, tertium comparationis, joka viittaa vertailtaville yksiköille yhteiseen ominaisuuteen. Sosiaaliset, poliittiset ja kulttuuriset rakenteet ja käsitteet (esim. sivilisaatio, modernisaatio, demokratia) vaikuttavat siihen, miten vertailun kolmas ulottuvuus tut-

kimuksessa määritellään. Näiden ulkoisten rakenteiden ohjaavaan vaikutukseen tulisikin kiinnittää enemmän huomiota valittaessa vertailun analyysiyksiköitä ja perusteltaessa tehtyjä valintoja. (Steiner-Khamsi 2009.)

Kontekstualisointi vertailevassa tutkimuksessa muodostuu sitä haasteellisemmaksi, mitä enemmän analyysiyksikköjä tutkimuksen valitaan. Siksi onkin aiheellista kysyä, kuinka hyvin tai heikosti erilaiset globaalivertailut tai eurovertailut ottavat huomioon tutkimuskohteidensa erityispiirteitä vai tuottavatko ne itse asiassa omaa homogenisoivaa sosiaalista todellisuuttaan. (Czarniawska & Sevón 1996, Keränen 2001 mukaan.) Tilastovertailuihin liittyvät lähdekriittiset ja kulttuuriset merkitysongelmat eivät kuitenkaan tarkoita määrällisistä menetelmistä luopumista, vaan tiedon lisäämistä siitä, kuinka tilastoaineisto on kohdemaissa kerätty ja minkälaisia paikallisia merkityksiä vertailussa tutkitut kysymykset kohdemaissa saavat (Keränen 2001). Kontekstualisointia korostava vertaileva tutkimus onkin lähentymässä poikkikulttuurisen tutkimuksen traditiota, jossa samaa ilmiötä analysoidaan eri konteksteissa (Gordon & Lahelma 2004, 2010). Dialogi vertailevan ja poikkikulttuurisen tutkimussuuntauksen välillä onkin suotavaa, jotta näillä tieteenaloilla omaksutut menetelmät voivat kehittyä eteenpäin luoden samalla välilleen uudenlaista tilaa ja vuoropuhelua (emt. Keränen 2001).

Lähteet

- Beauchamp, E. (toim.) 2003. *Comparative education reader*. New York: Routledge Falmer.
- Bereday, G. 1964. *Comparative method in education*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Bereday, G. & Pennar, J. 1960. *The politics of Soviet education*. New York: Praeger.
- Bloch, M. 2003. *Historian puolustus*. Helsinki: Artemisia.
- Bray, M., Adamson, B. & Mason, M. (toim.) 2007. *Comparative education research: approaches and methods*. Hong Kong: Comparative Education Research Centre.
- Cowen, R. 2000. Comparing futures or comparing pasts? *Comparative Education* 36 (3), 333–342.
- Cowen, R. 2009. On history and on the creation of comparative education. Teoksessa B. Cowen & A. Kazamias (toim.) *International encyclopedia of comparative education*. Dordrecht: Springer, 7–10.
- Cowen, R. & Kazamias, A. (toim.) 2009. *International handbook of comparative education*. Dordrecht: Springer.
- Crossley, M., Broadfoot P. & Schweisfurth M. (toim.) 2006. *Changing educational contexts, issues and identities: 40 years of comparative education*. London: Routledge.
- Czarniawska, B. & Sevón, G. (toim.) 1996. *Translating organizational change*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Dale, R. 2005. Globalisation, knowledge economy and comparative education. *Comparative Education* 41 (2), 117–149.
- Dale, R. & Robertson, S. L. 2009. Beyond methodological 'isms' in comparative education in an era of globalisation. Teoksessa R. Cowen & A. Kazamias (toim.) *International handbook of comparative education*. Dordrecht: Springer, 1113–1127.
- Gordon, T. & Lahelma, E. 2004. Vertaileva ja poikkikulttuurinen tutkimus. Teoksessa R. Alapuro & I. Arminen (toim.) *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*. Helsinki: WSOY, 97–110.
- Gordon, T. & Lahelma, E. 2010. Comparative and cross-cultural ethnography. Teoksessa J. Kauko, R. Rinne & H. Kynkäänniemi (toim.) *Restructuring the truth of schooling – Essays on discursive practices in the sociology and politics of education*. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura, 113–130.
- Kandel, I. 1933. *Comparative Education*. Cambridge, Ma.: The Riverside Press.
- King, E. 1968. *Comparative studies and educational decision*. Lontoo: Methuen.
- Keränen, M. 2001. Vertaileva ja poikkikulttuurinen tutkimus. *Kaksi tapaa lähestyä muita maita*. *Politiikka* 43 (2), 82–92.
- Koselleck, R. 2002. *The practice of conceptual history. Timing history, spacing concepts*. Stanford Ca.: California University Press.
- Masemann, V., Bray, M. & Manzon, M. (toim.) 2007. Common interests, uncommon goals. *Histories of the World Council of Comparative Education Societies and its members*. CERC Studies in Comparative Education 21. The University of Hong Kong: Comparative Education Research Centre.
- Noah, H. & Eckstein, M. 1969. *Toward a science of comparative education*. New York: The Macmillan.
- Novoa, A. & Yariv-Mashal, T. 2003. Comparative research in education: a mode of governance or a historical journey. *Comparative Education* 39 (4), 423–438.

- Paulston, R. G. 1993. Mapping discourse in comparative education. *Compare* 23 (2), 101–114.
- Raivola, R. 1984. Vertaileva kasvatustiede. Tampereen yliopiston julkaisusarja A. Kasvatustieteenlaitoksen tutkimusraportit n:o 30.
- Rust, V., Johnstone, B. & Allaf, C. 2009. Reflections on the development of comparative education. Teoksessa B. Cowen & A. Kazamias (toim.) *International encyclopedia of comparative education*. Dordrecht: Springer, 121–138.
- Sadler, M. 1900. How far we can learn anything from the study of foreign systems of education? Julkaistu lyhennettynä Bereday G. Z. F. 1964. Sir Michael Sadler's "Study of Foreign Systems of Education", *Comparative Education Review* 7 (3), 307–314.
- Saha, L. 2001. The sociology of comparative education. Teoksessa J. Demain (toim.) *Sociology of education today*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 163–179.
- Schriewer, J. 1997. World-system and interrelationship networks. The internationalisation of education and the role of comparative inquiry. Humboldt University. Abteilung Vergleichende Erziehungswissenschaft. Research Papers 2.
- Silova, I. 2009. The changing frontiers of comparative education. *European Education* 41 (1), 17–31.
- Steiner-Khamsi, G. 2009. Comparison: Quo Vadis? Teoksessa R. Cowen & A. Kazamias (toim.) *International handbook of comparative education*. *International encyclopedia of comparative education*. Dordrecht: Springer, 1141–1158.
- Swing, E. 2007. The comparative and international education society (CIES). Teoksessa V. Masemann, M. Bray & M. Manzon (toim.) *Common interests, uncommon goals. Histories of the World Council of Comparative Education Societies and its members*. CERC Studies in Comparative Education 21. The University of Hong Kong: Comparative Education Research Centre, 94–115.
- Tilly, C. 1997. Means and ends of comparison in macrosociology. *Comparative Social Research* 16, 43–53.

Johanna Kallo – Taina Saarinen

Tiivistelmät

Simola, Hannu – Rinne, Risto. 2010. KONTINGENSSI JA KOULUTUSPOLITIikka: VERTAILEVAN TUTKIMUKSEN TEOREETTISIA EDELLYTYKSIÄ ETSIMÄSSÄ. *Kasvatus* 41 (4), 316–330.

Vertailevan koulutustutkimuksen suosio ja poliittisen merkityksen kasvu ei ole edistänyt alan teoreettista käsitteistöä ja itseymmärrystä vaan pikemminkin luoduttanut eräät muotikäsitteet (esim. tehokkuus, tulosvastuu ja laatu) itsestäänselvyyksiksi. Tässä artikkelissa esitellään ja testataan yhden lupaavan käsitteen, kontingenssin, analyttistä voimaa koulutuspoliittisten tapahtumien historiallis-sosiologisessa tarkastelussa. Kontingenssin monitulkintainen käsite nähdään Hans Joasin tapaan epävarmuuden ja sattuman sekä vapauden ja pelitilan dialektiikkana. Sen valossa eritellään kahta suomalaisen koulutuspolitiikan keskeistä tapahtumakulkua ja kansainvälisesti katsottuna merkittävää poikkeavuutta, peruskoulunopettajien maisteritasoisen koulutuksen ja suomalaisen perusopetuksen arviointimallin syntyä. Kontingentin käsite näyttäisi avaavan molempia tapahtumia olennaisesti. Peruskoulunopettajien maisteritasoinen koulutus näyttää syntyneen kahden erillisen uudistuksen tahattomasta yhteenkäymisestä ja vastoin opettajankoulutuksen uudistajien nimenomaista tahtoa. Suomalaisen perusopetuksen arviointimallia taas näyttäisi olevan mahdotonta ymmärtää ilman kolmea kontingenttia tapahtumaa: 1990-luvun laman radikalisoimaa kunta-autonomiamia ja sen pohjustamaa peruskoulun arvonnalautusta sekä PISA-menestystä. Ensimmäinen puskuroi uudelleenkeskittämisen vaatimuksia, kun taas kaksi jälkimmäistä tekivät markkina-liberalistisen koulupolitiikan etenemisen vaikeaksi. Artikkelin päättyy ehdottamaan, että kontingenssia ei pitäisi tarkastella yksinään tai erillisenä selityksenä, vaan jonkinlaisena toiminnan ja tapahtumisen eri ulottuvuuksia yhteen liittävästä käsitteestä. *Vertailevassa tutkimuksessa tulisi tunnustaa todellisuuden kontingentti ulottuvuus ja kytkeä se kaikkiin käytäviin käsitteellistysiin.*

Asiasanat: vertaileva kasvatustiede, koulutussosiologia ja -politiikka, poliittinen historia, kontingenssi, kompleksisuus

Laihiala-Kankainen, Sirkka. 2010. VENÄJÄN KOULUTUSPOLITIikka KAMPAILUJEN KOHTEENA. *Kasvatus* 41 (34), 331–341.

Vuosituhanen vaihdetta on pidetty koulutuksen käännekohtana monissa Euroopan maissa. Kansallista koulutuspolitiikkaa tehdään yhä useammin kansainvälistyvissä ympäristöissä ja koulutuksen suunnitteluun vaikuttavat entistä enemmän ylikansalliset järjestöt ja organisaatiot. Näin myös Venäjällä, jossa kamppailua koulutuksen kehittämisen suunnasta on käyty jo parinkymmenen vuoden ajan. Tarkastelen tässä artikkelissa Venäjän koulutuspolitiikan linjauksia ja niistä käytävää keskustelua perestroikasta nykypäivään. Keskityn erityisesti yleissivistävää peruskoulutusta ja korkeakoulutusta koskeviin ratkaisuihin. Ensisijaisena tutkimusaineistonani ovat koulutuksen uudistamista käsittelevät dokumentit ja venäjänkieliset, kasvatusalan tieteellisissä aikakauslehdissä ilmestyneet artikkelit. Heuristisena lähtökohtana olen käyttänyt O. N. Smolinin esittämää näkemystä neljästä maailmankatsomuksellisesta orientaatiosta, joilla on painoarvoa tämän päivän venäläisessä yhteiskunnassa mm. koulutuksen kehittämisessä. Orientaatiot eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan yhdistyvät ja

lomittuvat koulutuspoliittisessa keskustelussa monin eri tavoin. Yhteisen linjan löytäminen on ollut vaikeaa yhteiskunnallisen murroksen jälkeisessä tilanteessa, jossa kansallisten näkemyserojen lisäksi haasteita koulutuksen kehittämiseen tuovat globalisaatioon kytkeytyvät kysymykset taloudellisesta kasvusta, kilpailukyvystä ja koulutuksen ylikansallisista direktiiveistä.

Asiasanat: Venäjän tutkimus, koulutuspolitiikka, arvot, yleissivistävä koulutus, korkeakoulutus

Takala, Tuomas. 2010. KEHITYSMAIDEN KOULUTUSPOLITIIKAN GLOBAALI AGENDA – ESIMERKKEINÄ EDUCATION FOR ALL FAST TRACK INITIATIVE JA AFGANISTAN. Kasvatus 41 (4), 342–350.

Tarkasteltaessa globalisaation vaikutuksia koulutuspolitiikkaan on tavallisimmin puhuttu koulutuspolitiikasta näennäisesti yleismaailmallisella tasolla, tai sitten on käsitelty etupäässä Euroopan maita. Analyysien sopivuutta kehitysmaiden oloihin rajoittaa se, että viimeksi mainittujen riippuvuus ulkopuolisesta rahoituksesta ja siihen liittyvät ulkopuolisten agendojen ja kehitysyhteistyöorganisaatioiden vaikutusmahdollisuudet jäävät vähälle huomiolle. Kehitysyhteistyön roolia kansallisen koulutuspolitiikan muotoutumisessa koskeva tutkimus on sen sijaan jo pitkään tarkastellut näitä kysymyksiä. Tässä artikkelissa analysoidaan Education for All -prosessin ja erityisesti Maailmanpankin määrittelemän, kehitysmaiden koulutusta koskevan globaalien agendan vaikutuksia käyttäen esimerkkeinä Education for All Fast Track Initiatiivin evaluaatiosta saatuja tuloksia sekä Afganistanin hallituksen dokumenteista löytyviä, sukupuolten koulutukselliseen tasa-arvoon liittyviä tavoitteita ja sisältöjä.

Asiasanat: kehitysyhteistyö, Maailmanpankki, koulutus Afganistanissa

Malinen, Olli-Pekka – Savolainen, Hannu – Engelbrecht, Petra – Xu, Jiacheng. 2010. INKLUSIIVISEN OPETUKSEN KANSAINVÄLINEN JA VERTAILEVA TUTKIMUS. Kasvatus 41 (4), 351–362.

Inklusiivinen opetus on maailmanlaajuinen ilmiö, jossa on vahva paikallinen maku. Se ei ylitä rajoja sellaisenaan, vaan se saa joka maassa oman merkityksensä ja sovelluksensa. Tämä artikkeli pohjautuu tutkimushankkeeseemme, jossa tarkastellaan inklusiiviseen opetukseen liittyviä kysymyksiä Suomessa, Kiinassa ja Etelä-Afrikassa. Hankkeessamme keskitytään erityisesti siihen, miten inklusiivinen opetus näyttäytyy opettajien näkökulmasta edellä mainituissa maissa. Artikkelin pyrkii 1) esittelemään inklusiivista opetusta kansainvälisenä tutkimuskohteena, 2) kuvaamaan globaalien inklusioliikkeen paikallisia ilmenemismuotoja Suomen, Kiinan ja Etelä-Afrikan tapausesimerkkien kautta ja 3) esittelemään kansainvälisen ja vertailevan inklusiivisen opetuksen tutkimusta ja sen haasteita.

Asiasanat: inklusiivinen opetus, vertaileva tutkimus, Suomi, Kiina, Etelä-Afrikka

Välimaa, Jussi. 2010. KENTTÄTIETO VERTAILEVASSA KORKEAKOULUTUTKIMUKSESSA. Kasvatus 41 (4), 363–373.

Tässä artikkelissa keskustellaan siitä, miten saada tietoa itselle vieraasta yhteiskunnasta ja erityisesti sen korkeakoulutuksesta. Artikkelissa pohditaan sekä vertailevan tutkimuksen

luonnetta ja haasteita että menetelmiä, joilla saadaan tietoa korkeakoulujärjestelmän sosiaalisesta dynamiikasta. Tieto sosiaalisesta dynamiikasta tarkoittaa tietoa ja ymmärrystä siitä, miten yhteiskunta tai järjestelmä toimii käytännössä. Antropologiassa perinteinen tiedon hankkimisen menetelmä on osallistuva havainnointi, joka perustuu itselle oudon tai uuden kulttuurin ja yhteiskunnan keskellä elämiseen ja sen analyysiin. Korkeakoulututkimuksessa näin saatua tietoa voi kutsua kenttätiedoksi. Siitä huolimatta, että kenttätiedon hyödyllisyys on havaittu usein, ei tätä havaintoa ole korkeakoulututkimuksessa jalostettu systemaattisemmaksi menetelmäksi. Siksi artikkelissa ehdotetaan käytännöllisiä keinoja hankkia ja käyttää kenttätietoa korkeakoulututkimuksessa.

Asiasanat: kenttätieto, korkeakoulututkimus, sosiaalinen dynamiikka

Salmela-Mattila, Maria. 2010. Yliopiston aika ja paikka – Systeemiteoria vertailevan tutkimuksen viitekehyksenä. Kasvatus 41 (4), 374–385.

Artikkeli käsittelee korkeakoulutuksen vertailevaa tutkimusta luhmannilaisessa, systeemiteoreettisessa viitekehyksessä. Ensin artikkeli esittelee systeemiteoriaa ja erityisesti sen tarkastelua havainnoinnin käsitteen kautta. Toiseksi käsitellään vertailevaa metodologiaa ja sille keskeisiä ajan ja paikan käsitteitä sekä näiden käsitteellistämistä Niklas Luhmannin systeemiteorian kautta. Kolmanneksi artikkeli pyrkii kuvaamaan sitä, miten yliopiston ympäristösuhde teoreettisesti rakentuu yliopiston tieteenalarakenteen kautta - yhtenä valintana. Lopuksi kirjoittaja palaa keskeisimpiin tekstin havaintoihin ja tekee muutaman huomion siitä, minkälaisena yliopisto näyttäytyy tieteen ja siihen perustuvan korkeimman opetuksen auto-poieesin organisaationa ja mitä tämä merkitsee korkeakoulutuksen vertailevalle tutkimukselle.

Asiasanat: vertaileva metodologia, tieteidenvälisyys, systeemiteoria